

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Pandemi Sonrası Değişen Uluslararası Sistem ve Küreselleşme

Changing International System And Globalization After Pandemic

Ferat KAYA^{a*}

^a Dr. Öğr. Gör., Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Diyarbakır / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-3704-7251

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 20 Temmuz 2020

Kabul tarihi: 24 Eylül 2020

Anahtar Kelimeler:

Uluslararası Sistem,
Küreselleşme,
Koronavirüs,
Pandemi

ARTICLE INFO

Article History:

Received July 20, 2020

Accepted September 24, 2020

Keywords:

International System,
Globalization,
Coronavirus,
Pandemic

ÖZ

Eski Sümer Şehir devletlerinin etkileşimi, ilk tam uluslararası sistem olarak görülmektedir. İnsanlığın evrimiyle birlikte, sosyal ve teknolojik gelişmelerle sistemler değişmektedir. Bir dönem başat olan ve sistemi belirleyen aktör veya devlet yerine sonraki süreçte farklı aktör ve sistemler gelmektedir. Uluslararası ilişkiler bu devletlerarası yapıda önemli bir işlev görerek, devletlerarası ilişkileri ve sistemi belirlemektedir. Uluslararası ilişkilerin kapsamı küreselleşme, uluslararası güvenlik, devlet egemenliği ve diplomatik ilişkiler gibi birçok alt başlığı kapsamaktadır. Küreselleşme günümüzde yaşam koşullarını etkileyen ve üzerinde en çok tartışılan başlıklardan bir tanesidir.

Çin'in Wuhan eyaletinde baş gösteren Koronavirüs başlangıçta sıradan bir salgın gibi görünmesine rağmen, öyle olmadığı ilerleyen süreçte anlaşılmıştır. Pandemi sürecinin hızlı bir şekilde tüm dünyaya yayılmasında, küreselleşmenin de katkıları vardır. Neo-liberal politikaların desteklediği küreselleşme, Pandemi süreciyle birlikte alınan önlemlerle dinamizmini yitirmektedir. Uluslararası ilişkileri domine eden ve sistemi değiştirebilme kapasitesine sahip olan Koronavirüs, II. Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dünyayı etkisi altına alan en büyük olaylardandır. Uluslararası kurumların varlığının ve güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olan Pandemi, sosyal yaşamdan ekonomiye kadar daha birçok alanı etkilemektedir. Pandemi süreciyle birlikte değişen sosyal yaşam koşulları, ekonomik ve ticari faaliyetlerin durma noktasına gelmesi, uluslararası ilişkileri benzeri görülmemiş bir şekilde etkilemektedir. Güvenliği öncelikli hale getiren ve var olma savaşına giren devletler, uluslararası ilişkilerin gerilmesine neden olmaktadır. Gerilen bu sistem "sıfır toplamlı oyuna" dönüşmekte ve neo-liberal politikanın belirlediği doğrultudan uzaklaşmaktadır. Pandemiyle birlikte, ulus devletlerin daha aktif olarak etkin olmaya başlaması ve bu nedenle uluslararası sistemin dönüşüme zorlanması çalışmanın ana odak noktasını oluşturmaktadır.

ABSTRACT

The interaction of the ancient Sumerian city-states, is seen as the first international system. Systems change with the evolution of humanity and technological developments. Different actors and systems come in the next process, instead of the actor or state that was dominant and determined the system for a period. International relations play an important role in this interstate structure and determine the interstate relations and system. The scope of international relations covers many subtitles such as globalization, international security, state sovereignty and diplomatic relations. Globalization today is one of the most discussed topics that affect living conditions.

Although Coronavirus that emerged in Wuhan province in China, initially looked like an ordinary epidemic, was found out that it is not an ordinary epidemic. Globalization also contributes to the rapid spread of the pandemic process through the world. Globalization, supported by neo-liberal policies, is losing its dynamism with the precautions taken with the pandemic process. Coronavirus, that dominates international relations and has the capacity to change the system, is one of the biggest events that affected the whole world after the II. World War. Pandemic that causes questioning the existence and reliability of international institutions, affects many more areas from social life to economy. Social living conditions changing with the pandemic process, economic and commercial activities coming to a halt, affects international relations unprecedentedly. States that prioritize security and fighting for existence, leads to tension in international relations. This stretched system turns into a "zero sum game" and moves away from the direction determined by the neo-liberal policy.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: feratkaya78@hotmail.com

The main focus of the study is that the nation states are becoming more active and thus the international system is being forced into transformation with the pandemic.

EXTENDED ABSTRACT

The interaction of the ancient Sumerian city-states, is seen as the first international system. Systems change with the evolution of humanity and technological developments. Different actors and systems come in the next process, instead of the actor or state that has been dominant and determined the system for a period. International relations play an important role in this interstate structure and determine the interstate relations and system. The scope of international relations covers many subtitles such as globalization, international security, state sovereignty and diplomatic relations. Globalization today is one of the most discussed topics that affect living conditions. Although the phenomenon of globalization has a long historical background, it has started to come up frequently with neo-liberal policies after the 1980's. Today, globalization has a dynamism that affects living conditions and restructuring the jurisdiction of nation states.

Although Coronavirus that emerged in Wuhan province in China, initially looked like an ordinary epidemic, was found out that it is not an ordinary epidemic. Globalization also contributes to the rapid spread of the pandemic process through to the world. In the new risk society, The Corona epidemic is spreading rapidly and transforming the system as a result of globalization. Globalization, supported by neo-liberal policies, is losing its dynamism with the precautions taken with the pandemic process. It is no doubt that Coronavirus, the biggest that the modern world has faced after the Spanish flu (1918-1920) process, will cause significant changes in the worldwide. Coronavirus, that dominates international relations and has the capacity to change the system, is one of the biggest events that affect the whole world after the II. World War.

Pandemic, that causes questioning the existence and reliability of international institutions, affects many more areas from social life to economy. Social living conditions changing with the pandemic process, economic and commercial activities coming to a halt, affects international relations unprecedentedly. The measures taken with security concerns disrupt the normal course of the relations and emphasize the anarchist structure of the international system, as the realist point of view indicates. Security-based concerns of states cause nationalist feelings and militarized reactions. As nations begin to become alienate, the phenomenon of solidarity suffers and nations begin to pursue their own avails. In the pandemic process, states banned the export of health supplies and ignored the status of other nations by closing borders, can be explained by concerns about minimizing the security and risk. The states prioritize security by entering the "existence" war causes the tension of international relations. This stretched system turns into a "zero sum game" and moves away from the direction determined by the neo-liberal policy. States engaged in the struggle for power with harsh discourses, reduces the effectiveness of international institutions. The state regains power as the main actor instead of international institutions, shows that discourse of realism has strengthened rather than neo-liberal policy. The basic premise of realism is "existence" problematic. States begin to develop their military forces in order to survive and this causes a security dilemma. Nation states have started to be more active rather than international institutions with the pandemic. In order to be the world leadership, great states are making moves and this process forces the international system to transform. Today it is seen that a separate structure has been formed under the leadership of China against the USA that is the only sovereign power of the unipolar structure. The presence of other states such as the EU, Russia and Japan that may affect the system, makes the situation more complex. Therefore, transformation seems to be inevitable in the international system with the discourse and attitudes of the states that have to express their discourses and demands more clearly with the pandemic process.

There are two different worlds that we can call the period before Coronavirus and after Coronavirus. There was an idealism based structure in which commercial and economic activities could be carried out comfortably, the borders were rendered insignificantly and globalization dominated the world with the presence of international institutions before the pandemic. The world has evolved into a process where commercial and economic activities can be done difficultly, states gain power and take over authority along with the pandemic process. The dominance of fear in international relations causes uncertainty in worldwide with the pandemic process. For this reason, this new process makes the international system fragile and uncertain. With the pandemic, this transformation in the international system is the main focus of this study. This study, which is prepared by using the literature review method, includes a detailed study on how the pandemic process forced to change the international system and aims to contribute to the social sciences in this respect.

Giriş

Küreselleşmeyle birlikte ulaşım ve iletişim olanaklarının artmasıyla, dünyanın herhangi bir yerinde vuku bulan olay veya haber çabuk bir şekilde yayılabilmektedir. Küreselleşmeyle birlikte hastalıklar dünyada çok hızlı bir şekilde yayılabilmektedir. Çin'in Wuhan eyaletinde baş gösteren ve 2020 yılını etkisi altına alan Koronavirüs (Covid-19) küreselleşmeyle birlikte birkaç ay içerisinde tüm dünya devletlerinde görülmeye başlanmıştır (WHO, 2020).

Modern dünyanın İspanyol gribi (1918-1920) süreci sonrasında karşılaştığı en büyük Pandemi olan Covid-19'un, dünya genelinde önemli değişimlere neden olacağı şüphesizdir (Hanioglu, 2020: 24). Korona sonrası "hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı" birçok kişi tarafından dillendirilmektedir. Yeni bir süreç, yeni alışkanlıklar ve değişen hayat tarzlarıyla Korona süreci, dünyayı temelden oynatmıştır. Ulus içine yönelen ve sınırlarını kapatan devletler dışarıyla bağlantılarını keserek bu süreci en az kayıpla geçiştirmeye çalışmaktadır. Bu sürecin ister istemez uluslararası sistemi de etkileyen ve dönüştüren etkileri de olmaktadır. Bu nedenle Korona süreci ve sonrası dünya düzeninin ne gibi değişimlere vesile olacağı merak konusudur.

İlk bölümde Koronavirüs 'ün uluslararası sistemde ne gibi etkilerinin olduğu ve devletlerin buna karşı nasıl tepki verdikleri incelenmiştir. Pandeminin yayılmasında küreselleşmenin etkileri açıklanmaya çalışılarak, olası sistem değişikliğine gidilirse hangi faktörlerin öncelenerek, bu kararlarda etkili olduğu vurgulanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Pandemi sonrası olası sistem ve modeller, devletler üzerinden açıklanarak, bu bağlamda uluslararası kuruluşlar ve devletlerin etki sahaları ve dönüşümleri ve küreselleşmeyle ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Özellikle Pandemi süreciyle birlikte önemli bir şekilde güven kaybına uğrayan idealizmin yerine realist teorilerin dillendirildiği ve sürecin buna evirildiği gözlenmektedir. Tek aktör olarak devleti vurgulayan ve temel sorunun "var olmak" olduğunu belirten realizm varsayımlarının etkili olduğu bir dönem yaşanmaktadır. Pandemi süreciyle uluslararası sistemde işbirliği, uluslararası istikrar ve barış söylemleri yerine güç dengesi, benmerkezcilik ve savaş gibi söylemlerin arttığı görülmektedir. Pandemiyle birlikte uluslararası sistemde devletlerin rolünün de değiştiği ve devletleri dönüşüme zorladığı görülmektedir. ABD ve Çin arasında yaşanan ekonomik yarış ve küresele yayılıp liderlik etme iddiası, pandemiyle birlikte ayrı bir boyut kazanmaktadır. Bu anlamda büyük devletlerarasındaki rekabet ve pandemiye yönelik tepkileri, gelecek dünyasının şekillenmesinde önemli ipuçları içermektedir. Dünyayı değişime zorlayan ve sistem değişikliğiyle uluslararası kurumların itibar kaybına uğramasına ve devletlerin yeniden asli güç kaynağı olarak yer almalarına neden olan Pandemi süreci ve sonrası, çalışmanın sonuç bölümünü oluşturmaktadır.

Yetkili devlet adamları ve uluslararası kurumların açıklamalarıyla, somut bir veri olan uluslararası anlaşma uygulamalarına bakılarak; uluslararası sistem yorumlanmaya çalışılmıştır. Kaynak taraması metodu kullanılarak hazırlanan bu çalışma Pandemi süreci ve sonrasında uluslararası sistemi nasıl değiştirdiği veya dönüştürmeye zorladığı üzerine detaylı bir çalışmayı içermekte ve sosyal bilimler alanına bu açıdan katkı sunmayı hedeflemektedir.

Uluslararası Sistem ve Küreselleşme

Uluslararası sistemin dinamizmini ekonomi, siyaset, teknolojik ve askeri faktörler gibi birçok değişken etkilemektedir. Son süreçte yaşanan hızlı değişimler ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte, uluslararası sistemin bütünleşmesi ve dolayısıyla karmaşıklığı daha da artmaktadır. Sıklıkla atıfta bulunulan "güç dengesi" sisteminin, uluslararası sistemin bir varyantı olduğu düşünülmektedir. Güç dengesi sistemi "tek kutuplu, iki kutuplu veya çok

kutuplu” uluslararası sistemle adlandırılmaktadır.¹ II. Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu yapıya evrilen sistem, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla çökmüştür. Uluslararası sistemin kurallarını belirleyen ABD, ekonomik, bilimsel teknolojik ve askeri alanlarda en güçlü ülke konumuna gelmiştir (Waltz, 1999: 693-700). Tek kutuplu yapıya dönüşen sistem içerisinde Çin, Rusya, Japonya ve Avrupa Birliği gibi sistemi etkileyebilme gücüne sahip büyük güçler de bulunmaktadır.

Uluslararası politika konusuna ilişkin bilimsel çalışmalar, insanoğlunun topluluklar halinde yaşamaya başlaması kadar eskidir. Fakat daha eski dönemlere bakıldığı zaman konuya birbirinden farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bilimsel çalışmaların ağırlık kazanmasıyla ve II. Dünya Savaşı sonrası iki ayrı kutba ayrılan ülkeler arasında siyasal bağlar kuvvetlendirilip, uluslararası siyasal küreselleşmeye taban oluşturmuştur. Uluslararası alanda alınan diplomasi kararları sonucu ortaya çıkan Uluslararası Örgütler, dünya yönetiminde ortak karar almada etkili bir yapı oluşturmuştur. Bu tür örgütlerin kurulmasıyla ülkeler arasında başta siyasal birlik sağlanmakla beraber, fikirselsel olarak da ortak, küresel kararlar alınmıştır. Fikirselsel alışverişin tüm dünya ülkeleri için birlik-ortak karar oluşturması da ülkeler arası fikir farklılıklarını yok edip siyasal alanda uluslararası örgütlerin kurulmasını ve küreselleşmesini arttırmıştır (Sönmezoglu, Güneş ve Keleşoğlu, 2017: 45-49).

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan en büyük olaylardan biri olan ve tüm insanlığı etkileyen Koronavirüs, uluslararası sistemdeki temel dinamikleri ve uluslararası ilişkileri etkilemektedir. Serbest piyasa ekonomisiyle vücut bulan kapitalizmin böylesi içe kapanmaya karşı ne tepki vereceği kestirilememektedir. Serbest piyasanın nasıl açılacağı ve işlerin hangi şartlarla işleyeceği henüz kestirilememektedir. Bununla birlikte liberal uluslararası sistemin sınır kapatmalarla nasıl başa çıkacağı ve küreselleşmeye ne gibi etkilerinin olacağı belirsizliğini korumaktadır.

Küreselleşme “belirsizlik, hız, risk, türbülans” kavramlarıyla yapıları şekillendirmektedir. Baumann (2007: 4), küreselleşmenin toplumsal yaşamın her alanında görünür hale geldiğini belirterek “belirsizlik dönemi” olarak tanımlamaktadır. Mükemmel bir dünyanın içerisinde bir nebze olsun kötülük barındıracağını belirten Baumann (2007: 95), en azından kötülüklerin güvenilir bir şekilde çitle çevrilmiş, iyi haritalanmış ve yakından izlenerek muhafaza altında olabileceğini belirtmektedir. Bu belirsizlik ve korku sürecinin ister istemez korkuya da neden olduğunu belirtmektedir. Pandemi sürecinin belirsizliği, korku algısını tetikleyerek, ulusların dikkatli davranarak kendi içlerine kapanmalarına neden olmaktadır.

McLuhan ve Morand’ın çalışmalarından esinlenen Virillio (2006: 70), daha radikal bir yöntemle günümüz dünyasında iletişimde yaşanan gelişmelerle “hız” kavramını küreselleşme literatürüne eklemiştir. Yıkımın ana sorumlusu olarak hızı gösteren Virillio, tüm teknolojik gelişmelerden yola çıkarak, hızla birlikte medeniyetin şekillendirildiğini ve “teknik canlılık” kazandırıldığını belirtmektedir. Virillio (2006: 153), “*hızın şiddeti olmasıydı, silahların korkusu olmazdı*” sözüyle tıpkı Baumann’ın belirsizlik söyleminde belirttiği gibi hız söylemiyle korkuyu ve şiddeti benzeştirmektedir. Bu nedenle küreselleşme kendisiyle birlikte korku kavramını da beslemektedir.

Anthony Giddens’la birlikte modern topluma odaklanan Alman sosyolog Ulrich Beck (1992: 21), dünyanın modern topluma dönüşmesini “risk” kavramıyla açıklayarak, modern toplumun riske karşı tepki olarak örgütlenmesi şeklinde açıklamaktadır. Risk, modernleşmenin

¹ Kaplan (1957), uluslararası sistemin veya alt sistemlerinin durumunu tanımlarken; sistemin temel kuralları, dönüşüm kuralları, aktör sınıflandırma değişkenleri, yetenek değişkenleri ve bilgi değişkenleri adı altında beş değişkeni kullanmaktadır. Beş değişkeni kullanarak altı uluslararası sistemi; (a) güç dengesi sistemi, (b) gevşek iki kutuplu sistem, (c) sıkı iki kutuplu sistem, (d) evrensel sistem, (e) hiyerarşik sistem ve (f) birim veto sistemini tanımlamaktadır.

kendisinin başlattığı ve getirdiği tehlikeler ve güvensizlikle başa çıkmanın sistematik bir yolu olarak tanımlanabilir. Risk, modernleşmenin tehdit edici gücü ve kuşunun küreselleşmesi ile ilgili bir sonuç olup, eski tehlikelere karşı küreselleşme ve modernleşmenin siyasi olarak dönüştürülmüş anahtar kavramıdır (Beck, 1992: 21). Bilim ve teknoloji giderdikleri kadar çok belirsizlik yaratmakta ve bu belirsizlikler daha ileri bilimsel ilerlemelerle basitçe çözülememektedir. Günümüzde yaşanan Pandemi süreci, bilimin bu kadar ilerlemiş olmasına rağmen çözemediği bir olgu olarak yer almakta ve korkuyu beslemektedir.

Bilim ve resmi uluslararası kurumlar tarafından şimdiye kadar tespit edilen risk hesaplamasının çökmekte olduğunu belirten Beck (1992: 22), normal risk koşullarında modern, üretken ve yıkıcı güçlerin bu sonuçlarla uğraşmasının yanlış olduğunu ve onları meşrulaştırmadan başka bir işe yaramayacağını belirtmektedir. 19. yüzyılda gerçekleşen risk faktörleri aslında günümüzün endüstrileşmiş toplumunda şekil değiştirerek daha devasa boyutlarda aynı yıkıma devam etmektedir. Küreselleşme ve modernleşme aslında yeni ürünler gibi piyasaya sürülse de sonuçları bakımından geçen yüzyıllardan farklı bir yenilik (yıkımın hızı ve devasılığı farkıyla) sunmamaktadır.

Risk toplumunu yüksek teknolojik bir sınır olarak nitelendiren Giddens (1999: 3), bu sınırdaki olası gelecek çeşitliliği üreten bir toplum olarak nitelendirmektedir. Risk toplumunun kökenleri bugün hayatımızı etkileyen iki temel dönüşümle açıklanabilmektedir. Bilim ve teknolojinin gelişmesiyle ilk dönüşüm doğanın yok oluşuyla gerçekleşirken, ikincisi geleneğin sonu şeklinde açıklanmaktadır. Giddens doğanın yok oluşu tabirini gerçek anlamda yok olma şeklinde tanımlamamaktadır; insan etkisinin her alana ulaşması şeklinde yorumlamaktadır. Giddens (1992: 2), modernleşmeyle birlikte artan kirlilik, yeni keşfedilen hastalıklar, suç oranlarında artan risklere vurgu yaparak bunların aslında bir sonuç olduğunu ifade etmektedir. Günümüzde yaşanan bu salgınlar aslında küreselleşme ve modernleşmeyle birlikte, risk faktörünü artırarak bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yeni risk toplumu, doğadan sonra yaşayan bir toplum olarak yer almakta; insanlığın ulaşamadığı ve etkisinin hissedilemediği herhangi bir yerin kalmadığı ve kendi gücüyle doğayı dönüştüren/şekillendiren bir olguyla karşımıza çıkmaktadır. Yeni risk toplumunda Korona salgını küreselleşmenin bir sonucu olarak hızlı bir şekilde yayılmakta ve çevremizi dönüştürmektedir.

Önemli bir stratejist olan Brzezinski (1992: 47), güvenlikten ekonomiye, iklim değişikliğinden küresel ısınmaya, bankacılıktan çevre sorunlarına kadar geniş bir kapsama alanına sahip olguların büyük bir küresel “türbülans” içerisine girdiğini belirtmektedir. Sovyet dünyasıyla ABD arasında yaşanan gerilimle türbülansın büyüklüğünü tanımlayan stratejist, bu alanı çatışmayla açıklamaktadır. Brzezinski (2017: 152), özellikle seksenli yıllar boyunca büyük bir türbülans yaşanacağını ve ABD rakiplerinin bu durumdan çıkar sağlamak adına girişimlerde bulunacağını belirtmektedir. Günümüzde ise ABD’nin rakibi olarak Çin gösterilmekte, bu Pandemi süreci ve ithalat kotaları doğrudan Çin’le yaşanmaktadır.

Bu tanımlardan yola çıkacak olursak küreselleşen dünyanın, yarın ne olacağını bilemediğimiz (belirsiz), hayat akışının hızlandığı, yaşamın her alanında risklerin arttığı ve böylelikle bir çok olgunun aynı zamanda eş güdümlü olarak etkin olduğu, çalkantılı (türbülans) ve değişken bir dünyadan bahsedebiliriz (Keyman, 2020). Küreselleşmenin hız faktörüyle ivme kazandığı, yaşanan krizlerle güven yerine kuşku ve riskin yer aldığı, bu krizlerle ve etkileşimlerle türbülans etkisinin hızlı ve sert olduğu güvensiz bir yaşamın ve bununla birlikte kaygı ve endişelerle bireyselleşmenin genel kabul gördüğü bir dünya açıklanmaktadır. Bu olgular ilişkilerin artmasıyla doğru orantılı olarak birbirlerini etkilemekte ve uluslararası ilişkilerde korku, endişe ve güvensizlik hissiyatını arttırmaktadır.

Uluslararası Sistemin Pandemi Süreciyle Dönüşümü

Koronavirüs öncesi ve Koronavirüs sonrası diye dünyanın adlandırılacağı ve hiçbir şeyin aynı olmayacağı dile getirilmektedir. Küreseli etkileyen Pandemi krizi, insanlığın ortak beka sorunu olarak yeni küresel işbirliklerin de önünü açmaktadır. Ulusal düzeyde alınan tedbirlerle bu salgına karşı durmak hem çok maliyetli hem de efektif olamamaktadır. Ulusal devletler ve yerel seviyedeki eylemlerle küresel bir krizin çözülmeye çalışılması, süreci ötelemekten başka bir işe yaramamaktadır. Birçok yazar bu sürecin uluslararası örgütlerin önemini azaltmak yerine bilakis artırdığını belirterek, küresel sorunlara çözüm bulunabilmesine yönelik verimli çalışmanın önemine dikkat çekmektedir.

Tablo 1: Koronavirüs 'ün En Etkin Olduğu Ülkeler, (30 Mayıs 2020)

	Vakalar	Kişiler 100.000	Ölümler	Kişiler 100.000	CASE GROWTH RATE
United States MAP >	1,789,246	547	104,105	32	
Brazil MAP >	465,166	222	27,878	13	
Russia	405,843	281	4,693	3	
U.K. MAP >	274,762	413	38,489	58	
Spain MAP >	239,228	512	27,125	58	
Italy MAP >	232,997	386	33,415	55	
India MAP >	182,143	13	5,164	<1	
Germany MAP >	181,482	219	8,500	10	
Turkey	163,103	198	4,515	5	
Peru	155,671	487	4,371	14	

Kaynak: World Health Organization, Coronavirus Disease Situation Report, 2020

Tüm dünyayı etkisi altına alan ve yaşam pratiklerini dönüştüren Koronavirüs vaka sayısı 5.934.936 iken toplam ölüm sayısı 367.166 kişidir (WHO, 2020: 2). 163.103 vaka sayısına sahip olan Türkiye dünya sıralamasında 9. sırada yer almaktadır (Tablo 1). Trump yönetiminin gerekli önlemleri almaması nedeniyle ABD genelinde vaka ve ölüm sayıları yüksek durumdadır. Çin'de baş gösteren Pandeminin ilerleyen süreçte Çin 'i tamamen terk etmesi tabloda dikkat çeken bir diğer ayrıntıdır. Her ülkenin kendi olanaklarıyla karşı koymaya çalıştığı bu virüs sonrası küresel sistemin aynı şekilde devam edemeyeceğine yönelik yorumlar da bulunmaktadır. Ayrıca dünya genelinde virüs kapanların toplam sayısı halen dünya nüfusunun %1'lik kesimine denk gelmemektedir. Bu nedenle dünya nüfusunun halen %1'lik kesimini etkileyen Pandeminin etkileri küreselleşme, dünyadaki ticari faaliyetler ve sosyal yaşamı bu kadar etkilemekteyse, bu oran daha fazla arttığında neler olacağı tahmin edilememektedir.

Pandemi süreciyle birlikte idealizmin sesinin azaldığı bunun yerine “Real politik” yaklaşımların önem kazandığı dile getirilmektedir. Pandemi süresince ne yapacağını bilemeyen ve hazırlıksız yakalanan devletler, yardımlaşma gibi kriterleri bir kenara bırakarak, kendi temel ihtiyaçları doğrultusunda bencilce politikalarla bu süreci en az zayıyla atlarmaya çalışmaktadır. Bu süreç bu nedenle güç rekabetine dayalı yeni belirsizliklerin yaşanmasına neden olmakta ve güvensiz bir ortam yaratmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde dengeleyici rol oynayan ve idealist düşünürlerin desteklediği BM, bu süreçte üstüne düşeni istenilen şekilde gerçekleştirememiştir. BM, bu süreçte “Küresel Ateşkes Çağrısı” gerçekleştirmiş ve bu duyuruya çatışma durumunda bulunan sadece on iki ülke olumlu cevap vermiştir (U.N., 2020: 2). OECD Genel Sekreteri Angel Gurría B.M. raporuna yönelik, “milyonlarca insan küreselleşmeden faydalanmakta fakat aynı zamanda

süreçte bir şeylerin yanlış hissedildiği” yorumunda bulunmuştur (OECD, 2020). Dünya Sağlık Örgütü/DSÖ ve BM gibi uluslararası kurumların pandemideki etkisiz rolleri düşünüldüğünde kendi başının çaresine bakan devlet ile kurumları arasındaki bağ güçlenmiş, uluslararası kurumların dünya sahnesindeki etkisi azalmıştır. Bu süreçte uluslararası ilişkilerde diplomasinin etkinliğinin azalması da sürecin kısır bir düzleme yayılmasında etkili olmuştur.

Pandemi, küresel kurumların etkinliğine ve kabiliyetine zarar vermektedir. BM ve sayısız örgütün birlikte hareket etmesi gerekirken, başarısız oldukları görülmektedir. Küreselleşmenin yara aldığı ve ulus devletlerin güvenlik ve istikrarı sağlamada tek başına etkin olmaları, bu algıyı güçlendirmektedir. Daha az fiziksel temasın olacağı ve devletlerin kendi içlerine yönelerek çözüme yönelecekleri düşünülmektedir. Aydınlı'nın (2020: 39) belirttiği gibi, yeni uluslararası sistemde bir ulusun gücü diğer devletlerin başarısızlıklarından ziyade kendi ülke içi başarısına bağlı olmaktadır. Bu küresel kurumların başarısızlığı, liberal kurumların bir bütün olarak başarısızlığı olup olmayacağı ve ulus devletin yeni yükselen güce dönüşüp dönüşmeyeceğini zaman gösterecektir.

Realist yaklaşımın ana argümanlarından olan askeri-ekonomik güç faktörlerin yanında ya da alt başlığında sağlık sistemi, acil durum ve tedarik kapasitesi gibi ölçütlerin de önem kazandığı görülmektedir. Sağlık sisteminin tüm alanları etkileyip, hayatı durdurma noktasına getirebilmesi, devletlerin sağlık sistemine yönelik bakış açısını değiştirerek, öncelik sıralamasında üst sıralara yerleştirmesine neden olmuştur. Pandeminin diğer bir etkisi de uluslararası ilişkilerde realizmin uykuda olmayıp canlı ve halen etkin olduğu ve büyük bir patlamayla (Koronavirüs) geri döndüğüdür (Kliem, 2020: 2). Devletlerin sadece kendi güç ve kaynaklarına güvenmesi, kendini koruması realizmin temel dayanağı olup, uluslararası sistemde, devletler için yol göstericidir. Morgenthau (1985: 249), uluslararası sistemin anarşik bir yapıda olduğunu belirterek, uluslararası kurumların etkisizliğine dikkat çekmektedir. Pandemi sürecinde uluslararası kurumlar yerine devletlerin daha etkin ve aktif rol aldıkları görülmektedir.

Morgenthau'ya göre güç kullanılabilir ya da kullanılamayan biçimlerde olabileceği gibi meşru veya gayrimeşru biçimde de olabilir. Morgenthau (1985: 149-153), gücün coğrafî, endüstri, doğal kaynaklar, nüfus, ulusal kaynaklar ulusal moral, diplomasi ve hükümetin etkinliği şeklinde birimlerden oluşabileceğini belirtmektedir. Devletler için hayati öneme haiz olan bu birimler arasına, Pandemi süreciyle birlikte sağlık sisteminin de girmesi kaçınılmaz görünmektedir.

I. ve II. Dünya Savaşlarıyla izolasyonist politikadan vazgeçen, tüm dünyaya serbest ekonomik pazarı salık veren ve dünyaya liderlik yapma iddiasında bulunan ABD, Trump'ın “Önce Amerika (America First)” söylemiyle, kendisiyle çelişir duruma düşmektedir (Levy, 2020). 2016 seçimlerini bu sloganla kazanan Trump, başka devletlerle ilgilenmek yerine Amerika'yı öncelik haline getireceğini belirtmiştir. Bu yaklaşım Doğu'nun otoriterliğe ve Batı'nın sağ popülizmle neo-faşist hareketlerin yükselmesine neden olabilecektir (Hanioglu, 2020: 26). Uluslararası işbirliği ve çok taraflı antlaşmalardan vazgeçebileceğini belirten Trump, bu kuruluşların sadece para tüketme haricinde başka bir fonksiyonlarının olmadığını belirterek, DSÖ'ye yapılan ödemeleri kesmiştir (Helsel, 2020). DSÖ'nün 2019 bütçesi altı milyar dolar iken Amerika'nın 400 milyon dolardan fazla katkı sunduğunu belirten Trump yönetimi, DSÖ'nün şeffaf bir şekilde bilgi paylaşımı yapmadığını ve temel görevinde başarısız olduğunu belirtmektedir (Smith, 2020). Yaklaşan Başkanlık seçimlerinde muhafazakâr ve sağ kesimin oylarını garantilemek isteyen Trump, bu söylemlerle hem iç siyasete oynarken, hem de son yıllarda küreselleşmenin olanaklarından daha fazla oranda istifade eden Çin'e karşı bir söylem geliştirmektedir. Çin, ucuz işgücü ve ihracatla dünya pazarındaki payını her geçen gün artırarak Amerika'nın karşısında yükselen güç olarak yer almaya başlamıştır. Bu durumdan hoşnut olmayan Trump yönetimi Pandemi öncesi zaten var olan “ticaret savaşlarıyla” durumu tavuk

oyunu (chicken-game) şekline dönüştürmüştür (Breuss ve Christen, 2019: 9). Çok taraflılıktan nefret eden Trump yönetimi ikili anlaşmaları tercih etmektedir. Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması² (TTIP) ve Paris İklim Değişikliği anlaşmalarını fesheden Trump yönetimi sert söylemlerle tek taraflı olarak dünyaya şekil verebileceğine inanmaktadır (Jungmittag ve Welfens, 2020: 260). Fakat ABD karşısında güçlenen dünyadaki diğer devletler buna karşılık misilleme yapma yoluyla cevap vermişlerdir. Pandemi süreciyle birlikte virüsün yayılmasına neden olan ülke olarak Çin'i gösteren ABD, böylelikle ekonomik alan dışında da Çin'i sıkıştırabileceği farklı bir alan bulmuştur. ABD, hasmı olarak gördüğü Çin'i ekonomik alan dışında sağlık sektörüyle vurarak, Çin'i uluslararası arenada cezalandırarak, yalnız bırakmayı hedeflemektedir.

1980'lerde Thatcherizm ve Reaganizm ve günümüzde Trumpizm söylemleri, neo-liberal bakış açısının son kırk yılını oluşturmaktadır (Cherkaoui, 2020: 2). Neo-liberal değer sistemi "insanların bencil, hesapçı ve materyalist olduklarını, en iyi çözümü sınırsız serbest piyasanın sağlayabileceğini" belirtmektedir. Neo-liberal politikalar ışığında uluslararası kurum ve kuruluşların etkisiyle reform sesleri yükselmiş ve küreselleşmeyle ciddi bütünleşme adımları atılmıştır (Erdem, 2015: 193). İklim değişikliği, çevrenin korunması ve kamu sağlığının ihlal edilmesi gibi başarısızlıklar Neo-liberalizm'e olan inancı sarsmıştır. Dünyanın belirtildiği gibi refah toplumuna ulaşamaması, neo-liberal politikanın diğer tutarsızlıklarından biridir. Trump yönetiminin neo-liberal politikalarla ters düşecek beyanlarda bulunarak, II. Dünya Savaşı öncesi yürüttüğü politika olan "yalnızcılık/isolationism" politikasına geri dönüş yapması hem serbest piyasa hareketliliğini hem de kapitalizmin temelini sarsacak etkiler içermektedir (Blower, 2014: 350).

ABD'nin uluslararası sistemde tek taraflı ve sıfır toplamlı oyunu, uluslararası ilişkileri gererek, devletlerin koruyucu bir politika benimsemelerine neden olmaktadır. ABD'ye karşılık veren Çin ve AB bu sıfır toplamlı oyunda, izolasyonist sürece katkı sunmaktadır. Gerilimi daha da artıran bu kararlar silsilesi pandemiyle birlikte zirve noktasını görmektedir. Kendi uluslarına yönelen ve içe kapanan her devlet bu yapının geri dönülemez bir şekilde evrilmesine destek sunmaktadır. Her devletin kendi başının çaresine baktığı bu süreç bu nedenle idealist düşüncenin büyük bir yara almasına neden olmaktadır. Realist paradigmanın vurguladığı kendine yetme (self help) ilkesinin uluslararası sistemde hâkim kültür olduğu görülmektedir.

17 Mart 2020 tarihinde ABD'nin "görünmez düşmanla" savaşta olduğunu belirten Trump yönetimi bu süreci "savaş" terimiyle açıklayarak ulusal güvenlik sorunu haline getirmektedir (Connolly, 2020: 1). İlerleyen günlerde hızını alamayan Trump yönetimi "Çin virüsüne karşı savaşta" olduğunu belirterek artık soyut olan bir düşmanı şekle büründürerek, karşısına öteki olarak Çin'i almaktadır. Bu süreci Fransa Başbakanı Emmanuel Macron 'da "görünmez bir düşmana karşı savaşta" diye nitelendirirken, İngiltere Başbakanı Boris Johnson, hükümetinin "herhangi bir savaş hükümeti gibi davranması" gerektiğini ve "savaş odasıyla, planlarının" olduğunu belirtmektedir (Connolly, 2020: 2). Savaş metaforunu ve şiddet dilini kullanan devlet adamları kendi ülke içerisindeki gerilimleri, bir dış düşman/öteki yaratarak çözmeye çalışmaktadır. Devletlerin yetersiz oldukları bir sorun karşısında (göç - yoksulluk - sağlık hizmetlerine erişim eksikliği - çevresel olaylar - terör olayları - bulaşıcı salgınlar) hep aynı çatışma dilini seçtiği gözlenmektedir. Koronavirüs sürecine yönelik önlemler almayan ve bu nedenle istenilen cevabı veremeyen devletler, virüsü bilerek savaş terminolojisine dâhil etmektedir.

Emperyalizmin günlük uygulamalarıyla uyumlu olan savaş metaforu Batılı toplumlar açısından "güçlü ve sosyal geçerliliği" olan bir olgudur. Steinert (2003: 266), savaş

² Obama Yönetimi zamanında AB ve ABD arasında gerçekleştirilen müzakerelerle, gümrük ve ticaret engellerinin kaldırılmasını hedefleyen anlaşmadır.

metaforunun bu kadar güçlü olmasında yatan asıl olgunun sosyal topluluğun günlük uygulamalarıyla uyumlu olan “erkeklik ve ataerkil” yapıyla açıklamaya çalışmaktadır. Ayrıca ülke genelinde herhangi bir konuya yönelik savaş ilan etmeyle, eleştirel söylemlerin engellenmesi ve buna karşı olmanın ise vatansever olmama veya vatan haini olarak adlandırılmasıyla eşdeğer olma anlamına gelmektedir (Hartmann-Mahmud, 2002: 427). Sert söylemlerle kendi uluslarını kontrol altında tutmak isteyen liderler bu ötekileştirici dili bilerek kullanmakta ve toplumu dizayn etmeye çalışmaktadır.

Eski ABD Dışişleri Bakanı ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry A. Kissenger Koronavirüs sonrası dünya düzeninin sonsuza dek değişeceğine yönelik bir makale kaleme almıştır. Bu yazısında dünya devletlerinin insanların kurumlara olan inancını sağlamak zorunda olduklarını ve ABD'nin salgınları önlemek adına dünya ekonomisini canlandırmak ve liberal dünya düzeninin korunmasını sağlamak için küresel bir sistem yaratması gerektiğini açıklamaktadır (Kissenger, 2020). ABD'nin izolasyonist politika yerine dünyayı kucaklayacak ve liderliğini devam ettirecek olan ekonomik yardımlar yapması ve ayrıştırıcı dilden uzaklaşması gerekmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası AB nasıl Marshall Planıyla diriltilmeye çalışıldıysa günümüzde de buna benzer ekonomik ve tıbbi yardımlarla, Pandemi süreci atlatılmalıdır.

Pandemi sürecini Marshall Yardımını gerektirecek kadar büyük bir ekonomik felaket olarak nitelendiren AB Komisyon Başkanı Von Der Leyen, AB bütçesinin dağıtımını Marshall planına benzeterek, krizin önemini vurgulamaktadır (Boffey, 2020). 2008 mali krizinden daha derin etkiler bırakacağı anlaşılan bu kriz süreci, sadece ekonomik alanda değil sosyal yaşamla ve neo-liberal sisteme de etki edecek karmaşık bir yapı barındırmaktadır. Büyük devletlerin içe kapanma söylemleri dillendirmesi en başta neo-liberal sisteme zarar vererek; ekonomi, refah ve adalet olgularını da olumsuz şekilde etkilemektedir/etkileyecektir.

Pandemi süreciyle birlikte kalelerini surlarla çeviren Ortaçağ devletleri gibi günümüzdeki devletler de çözüm yolu olarak sınırları kapatmaya başlamıştır. Ülkeler virüse karşı yerel bazda aldıkları önlemlerle mücadele ederken, virüsün sınır tanımama özelliğini es geçmektedir. Küresel alanda yaşanan bu geri çekilmeler hem yurtiçi hem de yurtdışı sosyal sözleşmelerin dağılmasına neden olabilecek kadar ciddi sonuçlar doğurabilme potansiyeline sahiptir.

II. Dünya Savaşı sonrası yıpranan Avrupalı devletler neo-fonksiyonalist bakış açısıyla bütünleşme modeli üzerinde uzlaşmaya varmıştır. Başlangıçta ekonomik bütünleşmeyle birleşim çabası içine giren Avrupalı devletler, ilerleyen süreçte siyasal bütünleşme altyapısını da oluşturacak mekanizmaları da geliştirmiştir. Maastricht Antlaşması'yla üç sütunlu yapıyı geliştiren, dış güvenlik ve askeri bütünleşme haricinde neredeyse tek yapı gibi hareket eden AB üye ülkeleri, dünyada eşine rastlanmayan bir bütünleşme sürecine ve kendine has (sui-generis) bir yapıya kavuşmuştur. Pandemi sürecinde bütünlükten uzak, sınırları kapatarak ve her ülkenin kendi yöntemiyle sürece müdahalesi birçok çevre tarafından AB'nin dağılacağına yönelik söylemlerin çıkmasına neden olmuştur. Pandemi sürecinde iyi bir bütünlük sağlayamayan AB, bu süreçte ciddi eleştiriler almıştır. Her ülke kendini kurtarma gayesiyle sağlık malzemelerini paylaşmayarak, bencilce bir dış politika benimsemiştir. İtalya ve İspanya gibi ülkeler pandemiye yönelik ciddi tedbir almamanın yanı sıra sağlık sektöründe de herhangi bir yardım alamayınca durum daha da vahimleşmiştir. AB üyeliğinden ayrılma gibi söylemler dile getirilse de, bu olasılık düşük görünmektedir. Pandemi sonrası ekonomik yapılandırmaya yönelik verilecek desteklerden veya AB fonlarından faydalanmak amacıyla bu ilişki devam ettirilebilir. Bu süreç Avrupa'nın salgına karşı değil, yanlış bilgilendirme ve birlik ruhunu nasıl muhafaza edeceğine dair bir direnç testi olacaktır.

Guttenberg bu virüsün herkesi etkilediğini ama bazı insanların diğerlerinden daha fazla etkilendiğini belirterek, asimetrik etkileri olan simetrik bir şok olarak tanımlamaktadır (Bevins, 2020). Özellikle dünyanın geri kalmış ve gerekli önlemi almayan ülkelerinde Pandeminin etkisinin daha büyük olduğu görülmektedir. AB içerisinde bile Güney Avrupa ülkeleri Kuzey Avrupa ülkelerine göre bu süreçten daha fazla etkilenmiştir. 2008 krizinden sonra sağlık harcamalarını kısıtlayan ve gerekli yatırımı yapamayan Güney Avrupa ülkelerinin bu anlamda daha kırılgan oldukları görülmektedir (Ewing, 2020).

Salgın sonrası ekonomik zarar durumunun ne olacağı henüz tahmin edilememektedir. Tüm ülkelerin büyümelerinde yavaşlama ve durgunluğa girdiği bilinmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası yapılan Marshall yardımına benzer yardımların kırılgan ekonomiye sahip olan ülkelere yapılabileceği veya ekonomisi çökmüş devletlerde eksan kayması yaşanabileceği düşünülmektedir. Wright ve Campbell (2020), Koronavirüs krizinin yeni yüzyılın önceki iki krizinden (2001 terörist saldırıları ve 2008 ekonomik krizi) daha kötü olabileceğini belirtmektedir. Pandemi sürecinde kitlelerin evlerde bulunmaları, fabrikaların kapatılması ve devletlerin sağlık sektörüne yönelik yoğun harcamaları 2008 krizinden daha etkili bir kriz sürecinin yaşanmasına neden olarak, kapitalist sistemde sistem değiştirici etki yaratabilir.

Atlı (2020: 56), küreselleşmenin bu süreçten derin yaralar alarak çıkacağını belirtenler olduğu kadar, devletlerin ortak sorunlar karşısında birbirleriyle daha fazla iletişimde bulunacağını belirterek, yeni sistemin bugünden daha farklı ve ilişkili bir şekilde olacağını belirtmektedir. DSÖ gibi uluslararası kuruluşlara daha fazla yetki verilerek denetim süreçlerinde daha etkin olmaları sağlanabileceği belirtilmektedir. Uluslararası işbirliği mekanizmalarının güçlendirilebileceği veya daha etkin ve işlevsel ulus üstü yapılarla farklı uluslararası kuruluşların kurulması plan dâhilindedir (Sanaei, 2020).

Küresel krizin aşılabilmesi için küresel işbirliğinin önemi vurgulanırken, yeni bir dünya sistemine geçişin (insanlığın hayatta kalabilmesi), tehlikenin büyüklüğü karşısında faydalı maliyet hesaplarıyla gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir (Müftüler-Baç, 2020: 23). Yeni bir dünya sistemi sadece sağlık veya ticaret sektörlerinin olağan süreçlerini değiştirmemektedir. Sosyal izolasyona uyulması amacıyla evlerine kapanan büyük bir kesim işlerini uzaktan eğitim sistemleriyle gerçekleştirmektedir. Tüm dünya genelinde okul ve üniversitelerin kapatılmasıyla uzaktan eğitimi ilk kez deneyimleyen eğitim camiası, bu süreçte yeni teknolojik sistemleri kullanarak süreci atlarmaya çalışmaktadır. Çalışanlar telekonferans sistemiyle evlerinden mevcut yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu süreç belki de yeni iletişim süreçlerine veya olanaklarına yol açarak, bildiğimiz anlamda çalışma-egitim süreçlerini temelden değiştirebilme gücüne sahiptir.

Sonuç

DSÖ'nün, Pandemiyi küresel bir salgın olarak açıklamasıyla birlikte, tüm ulus ve bireylerin bir diğerinden korktuğu güvensiz bir ortam oluşmaya başlamış ve ulusların izolasyona yöneldiği görülmüştür. Koronavirüs, küreselleşmenin kavramlarından biri olan hız faktörüyle tüm dünyayı etkisi altına almaktadır. Teknolojik açıdan olumlu bir kavram olarak algılanan ve yüceltilen hız kavramı, bu süreçte Pandeminin çabucak yayılmasında ana etken olmuştur. Pandemi süreciyle birlikte aslında hızın daima olumlu bir çağrışım yaratmadığı görülmektedir. İçeride kapanma ve alınan sert önlemlerle birlikte, küreselleşmenin etkisinin azaldığı görülmektedir.

Dünya genelinde yayılan ırkçı söylemler tüm dünyayı gererek, milliyetçi duyguların ve militarize tepkilerin oluşmasına neden olma kapasitesine sahiptir. “Gölge düşmanlarına karşı savunma” yerine “dayanışma ve yardımlaşmanın” hâkim kılınacağı bir ortamın yaratılması gerekmektedir. Dayanışma duygularından giderek yoksun olan birbirine yabancılaşan dünyada, küresel bir yabancılaşma yaşanmaktadır. Sosyal mesafe kurallarıyla sosyal uzaklaşma

yaşanmakta ve bu tüm kesimlerin birbirlerinden ayrı yaşamasına neden olmaktadır. Bu yabancılaşmayla birlikte, insanlığın faydasına ve çıkarına katkı sunabilecek olan uluslararası kurumların zarar görmesine neden olmaktadır. ABD yönetiminin DSÖ'den ayrılma kararı özellikle DSÖ'nün Pandemi sürecini iyi yürütememesine dayandırılmaktadır. Buna benzer kopuşlarla, uluslararası kurumların güvenilirliği ve etki gücü azalmaktadır. Uluslararası kurumların önemine dikkat çeken idealizm, bu süreçle birlikte zarar görmektedir.

ABD ve Çin yönetimlerinin Pandemi öncesi ihracat krizleri problemine ek olarak, Pandemiye kimin başlattığı sorunsalı da dâhil olmuştur. Birbirlerini suçlayan ve buna yönelik tedbirler açıklayan bu ikili arasındaki sürtüşme, dünyanın diğer devletlerinin de dâhil olduğu bir tartışma sürecini başlatmıştır. Son yıllarda küreselleşmenin Çin'in faydasına olduğunu belirten ABD yönetimi, "Önce Amerika" söylemiyle kendi içine yönelmektedir. ABD yönetimi, sorunları çoklu müzakereler yerine ikili anlaşmalarla çözme yoluna gitmekte ve uluslararası kurumları dışlayan bir politika yürütmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu yapıda Sovyetlerle birlikte egemenlik yarışına giren ve 90'lar sonrası tek kutuplu yapıda tek başına dünyaya egemen olan ABD, son süreçteki uygulamalarıyla "izolasyonist" bir dış politika yürütmektedir. Bu politika, her olayda aktif rol alan ve tek kutuplu yapının büyük gücü olan ABD'nin dünya egemenliği söylemleriyle çelişmektedir.

Güvenlik kaygılarıyla alınan önlemler, ilişkilerin normal seyrini bozmaktadır. Pandemi sürecinde devletlerin sağlık malzemeleri ihracını yasaklamaları ve sınırları kapatarak diğer ulusların durumunu görmezden gelmeleri, güvenlik ve riski minimize etme kaygılarıyla açıklanabilir. Uluslararası yardımlaşma gibi kavramların bir yana bırakılarak, realist düşüncenin ana argümanlarından olan "self-help" ilkesinin uygulanması, tekrardan realist düşüncenin egemen olduğu söylemlerin dillendirilmesine neden olmaktadır. Uluslararası kurumlar yerine devletin öncelikli hale gelmesi realist düşüncenin ileri sürdüğü temel tezlerdendir. Uluslararası sistemi bile değiştirme gücüne ve etkisine sahip olan virüs, tüm insanlığın yaşamını derinden etkilemektedir.

Koronavirüs öncesi ve Koronavirüs sonrası dönem diye adlandırabileceğimiz iki farklı dünyayı görmekteyiz. Uluslararası kurumların varlığıyla birlikte, ticari ve ekonomik faaliyetlerin rahatça yürütülebildiği, sınırların önemsiz kılındığı ve küreselleşmenin egemen olduğu, idealizm temelli bir yapıdan; ticari ve ekonomik faaliyetlerin zorlukla yapılabildiği, devletlerin güç kazanarak yetkiyi ele aldığı ve her devletin kendi olanakları dâhilinde, yaşama tutunabildiği bir sürece evrilmiştir. Yaşanan Pandemi süreciyle birlikte güven yerine kuşkunun ve türbülans etkisiyle birlikte uluslararası ilişkilerde korkunun egemen kılınması, dünya genelinde bir belirsizliğin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu süreç uluslararası sistemi kırılğan ve belirsiz hale getirmektedir.

Bu krizin tahmin edilemeyen en önemli olumlu etkisi küresel ısınmayı ve çevre kirliliğini son yıllarda olmadığı kadar yavaşlatmasıdır. Pandemi her ne kadar dünya ticaretini ve üretimi olumsuz etkilese de, yeni bir yaşam tarzı, üretim-tüketim modelleri ve yeni ekonomik faaliyet girişim alanları yaratmaktadır.

Kaynakça

- Aydınlı, E. (2020). Salgınlar ve uluslararası sistemin dayanıklılığı, Derleme, T.C. Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Covid-19 sonrası küresel sistem: eski sorunlar, yeni trendler* (35-39). Ankara: Matsa Basımevi.
- Atlı, A. (2020). Covid-19 Küreselleşmenin sonunu mu getirecek?, Derleme, T.C. Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Covid-19 sonrası küresel sistem: eski sorunlar, yeni trendler* (54-57). Ankara: Matsa Basımevi.
- Baumann, Z. (2007). *Liquid times: living in an age of uncertainty*. First Edition. Cambridge: Polity Press.

- Beck, U. (1992). *Risk society: towards a new modernity*. Translated by Mark Ritter. London: Sage Publications.
- Bevins, V. (2020, April 1). *Will the coronavirus tear Europe apart?*, The Intelligencer. E.T.: 12.07.2020, <https://nymag.com/intelligencer/2020/04/will-the-coronavirus-tear-europe-apart.html>,
- Blower, B. L. (2014). From isolationism to neutrality: a new framework for understanding American political culture, 1919-1941. *Diplomatic History*, Vol. 38, No. 2, 345-376.
- Boffey, D. (2020, April 2). EU plans to spend E100bn on saving jobs amid Coronavirus crisis, The Guardian. E.T.: 23.06.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/02/eu-plans-to-spend-100bn-on-saving-jobs-amid-coronavirus-crisis>.
- Breuss, F., Christen, E. (2019) Policy brief: Trump's trade wars implications for the EU and China, *Austrian Institute of Economic Research*. Arsenal: Objekt 20.
- Brzezinski, Z. (1992). The Cold War and its aftermath. *Foreign Affairs*, Vol.71, No:4. 31-49.
- Brzezinski, Z. (2017). *US-Pakistan relationship Soviet invasion of Afghanistan*. New York: Routledge.
- Cherkaoui, M. (2020). *Responding to Kissenger: the risks of remodeling neoliberalism and manipulating the enlightenment values*. Doha: Aljazeera Centre for Studies.
- Connolly, C. (2020). War and the Coronavirus pandemic, Third World approaches to international law review. *TWAILR: Reflections 15*, 1-7
- Çiftçi, S. (2011). Küreselleşmenin Türkiye'deki kentler üzerine etkisi. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(3). 73-81.
- Erdem, A. (2015). Belediyeler özelinde Türkiye-İsveç yerel yönetimleri karşılaştırılması. *Akdeniz İ. İ. B. F. Dergisi*, (30), 185-214.
- Ewing, J. (2020, March 19). Some countries are better armored for epidemics than others, The New York Times. E.T.: 12.07.2020, <https://www.nytimes.com/2020/03/19/business/europe-economies-coronavirus-winners.html>.
- Giddens, A. (1999). Risk and responsibility. *Modern Law Review*, Vol 62, No:1, 1-10.
- Hanioğlu, M. Ş. (2020). Covid-19 sonrası küresel düzen: iki seçenek, Derleme, T.C. Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Covid-19 sonrası küresel sistem: eski sorunlar, yeni trendler* (24-28). Ankara: Matsa Basımevi.
- Hartman-Mahmud, L. (2002). War as metaphor. *Peace Review*, 14(4), 427-432.
- Helsel, P. (2020, May 16). Trump threatens to make WHO funding freeze permanent, NBC News. E.T.: 21.06.2020, <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/trump-threatens-make-who-funding-freeze-permanent-n1210041>.
- Kaplan, M. A. (1957). *System and process in international politics*. New York: John Wiley and Sons.
- Keyman, F. (2020, 7 Nisan). "Korona Pandemisi ve küreselleşme: nasıl bir dünyada yaşayacağız", E.T.: 16.06.2020, <https://www.perspektif.online/tr/odak/koronalizasyon /korona-pandemisi-ve-kuresellesme-nasil-bir-dunyada-yasayacagiz.html>.
- Kissenger, H. A. (2020, April 3). The Coronavirus Pandemic will forever alter the world order, Wall Street Journal. E, T.: 21.06.2020, <https://www.wsj.com/articles/the-coronavirus-pandemic-will-forever-alter-the-world-order-11585953005>.
- Kliem, F. (2020, April 11). Opinion-realism and the Coronavirus crisis. E.T.: 13.07.2020, <https://www.e-ir.info/2020/04/11/opinion-realism-and-the-coronavirus-crisis/>.
- Levy, G. (2020, April 16) The America first puts America last, Dartmouth. E.T.: 21.06.2020, <https://www.thedartmouth.com/article/2020/04/levy-america-first-america-last>.

- Müftüler-Baç, M. (2020). Küresel salgın tehdidi altında küresel sistem, Derleme, T.C. Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, *Covid-19 sonrası küresel sistem: eski sorunlar, yeni trendler* (20-23). Ankara: Matsa Basımevi.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations; the struggle for power and peace*, 6. Edition. New York: Alfred A. Knopf.
- OECD. (2020, July 7). Tackling Coronavirus (Covid-19) contributing to a global effort. E.T.: 13.07.2020, <https://www.oecd.org/coronavirus/en/>.
- Sanaei, M. (2020, April 21). World order in Post-Coronavirus era, Valdai. E.T.: 15.07.2020. <https://valdaiclub.com/a/highlights/world-order-in-post-coronavirus-era/>.
- Smith, D. (2020, April 15). Trump halts for World Health Organization funding over Coronavirus 'failure, The Guardian. E.T.: 21.06.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/14/coronavirus-trump-halts-funding-to-world-health-organization>.
- Sönmezoğlu, F., Güneş, H., Keleşoğlu, E. (2017). *Uluslararası ilişkilere giriş*. 7.Baskı. İstanbul: DER Yayınları.
- Steinert, H. (2003). The indispensable metaphor of war: on populist politics and the contradictions of the state's monopoly of force. *Theoretical Criminology*, 7(3), 265-291.
- United Nation (2020). Impact of Covid-19 on DPPA and on the multi- year appeal. E.T.: 25.06, 2020. https://dppa.un.org/sites/default/files/impact_of_covid-19_on_dppa_and_the_my_a.pdf.
- Virillio, P. (2006). *Speed and politics*. New York: Autonomedia.
- Waltz, K. N. (1999). Globalization and governance. *PS: Political Science and Politics*, 32(4), 693-700.
- World Health Organization (2020) Covid-19 timeline. E.T.: 31.05.2020, <https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline---covid-19>.
- Wright, T., Campbell, K. M., (2020, March 4). "The Coronavirus is exposing the limits of populism" the Atlantic, <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/03/geopolitics-coronavirus/607414/>, E. T.: 21.06.2020.